



Gemeente
Drechterland

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Houterweg tussen 2 en 4, Hoogkarspel, gemeente Drechterland
Adviesnummer	21272
Opsteller(s)	S. Veenstra (Archeoloog) & C. M. Soonius (Senior Archeoloog)
Datum	20-12-2021

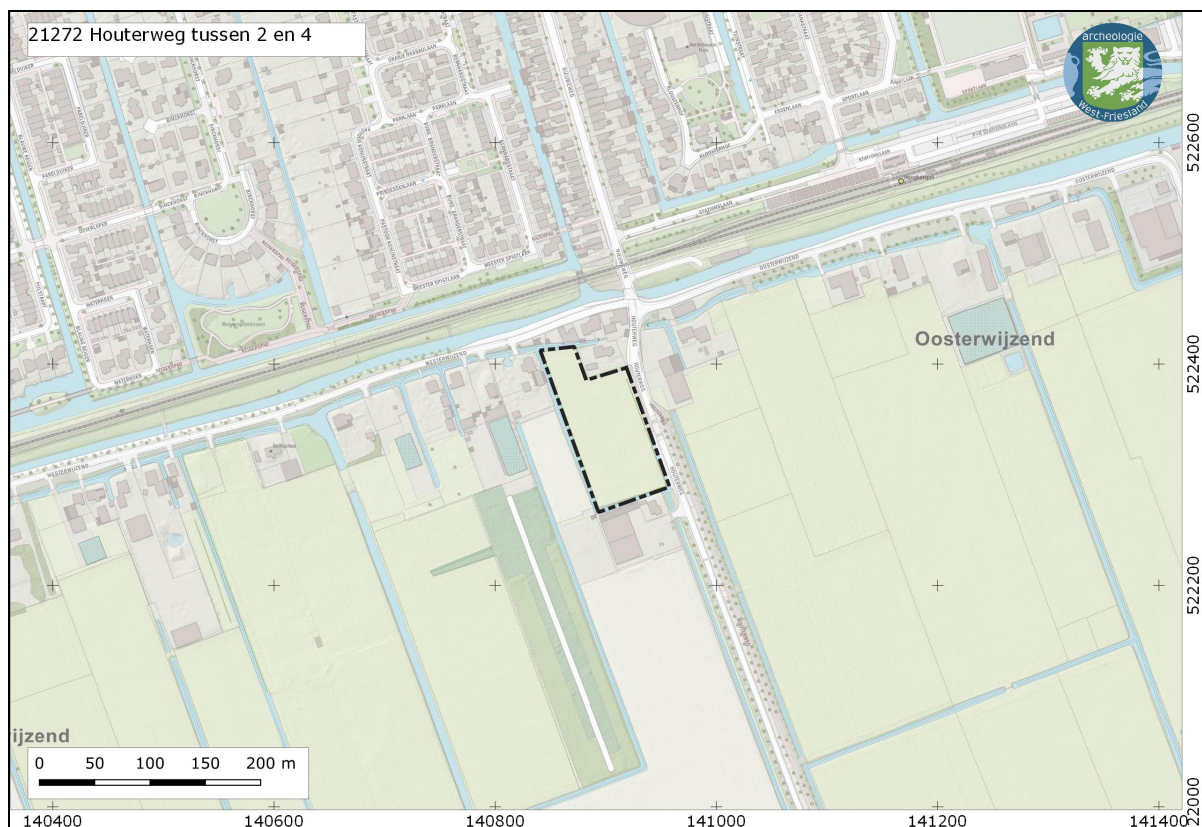
Advies	Indien de vrijstellingsgrenzen worden (kosten initiatiefnemer) overschreden: IVO-proefsleuven
Vervolgtraject	Dubbelbestemming Waarde-Archeologie met de vrijstellingsgrenzen uit de beleidskaart hanteren op de vrijstellingsgrens van 100 m ² na. Archeologie West-Friesland verzoekt om overleg te plegen met de initiatiefnemer om verdere stappen door te nemen. C.M. Soonius (senior archeoloog) 06-25272867 / c. soonius@hoorn.nl

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Drechterland (contactpersoon: dhr. Joop Klinkhamer) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot het woningbouwplan 't Houterhof op het perceel tussen de Houterweg 2 en 4 in Hoogkarspel, gemeente Drechterland (afb. 1).

Binnen het woningbouwplan wordt beoogd om 11 woningen voor 55-plussers te realiseren. Daarnaast komt er een beheerderswoning en een gebouw dat als gezamenlijke ruimte voor de bewoners in gebruik genomen dient te worden. Het perceel is ca. 9.000 m² en is momenteel in gebruik als fruitboomgaard. De plaatsing, funderingsplannen en grootte van de beoogde, te bouwen, woningen zijn nog niet bekend.



Afbeelding 1. Ligging plangebied op een recente luchtfoto (bron: PDOK).

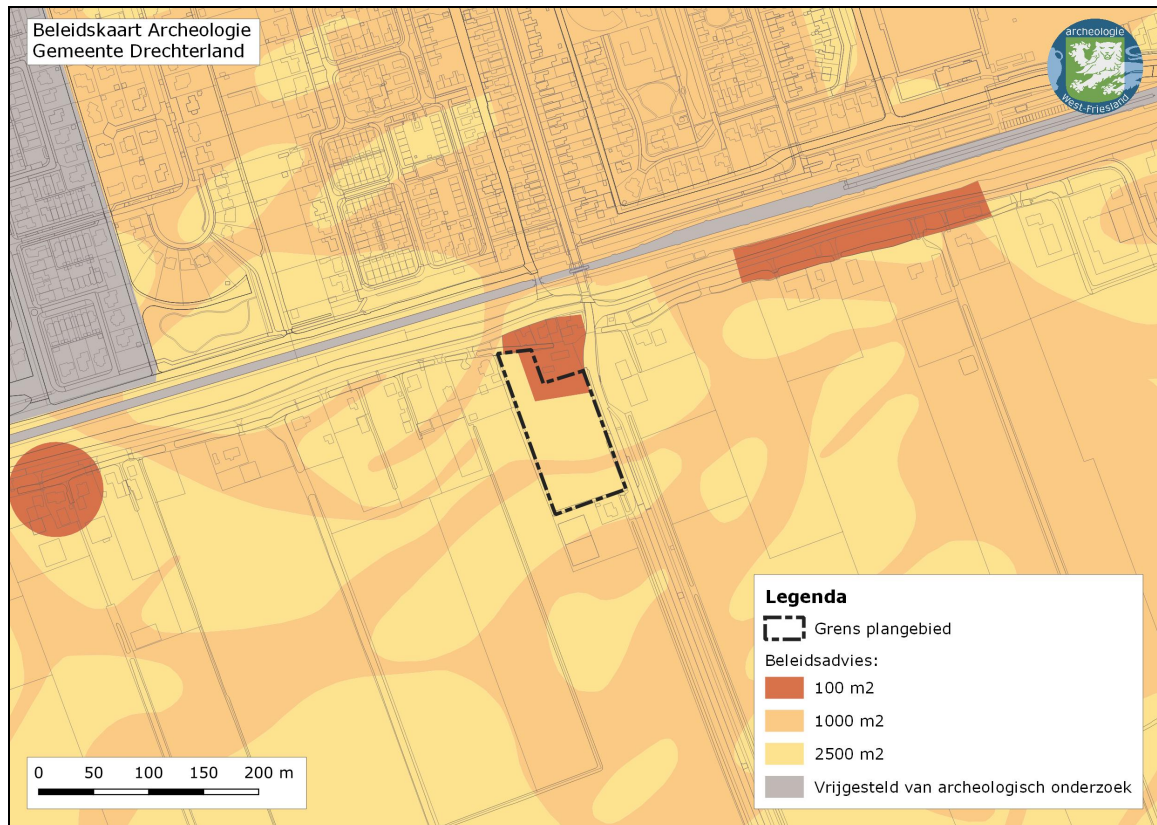
2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Drechterland Noord 2011, herziening 2014. (vastgesteld 2014-11-24).¹ Middels het bestemmingsplan geldt binnen het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2. Hierbij geldt dat bij bodemverstoringe bouwwerkzaamheden groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie.

Archeologie West-Friesland heeft voor de gemeente Drechterland een archeologische beleidskaart ontwikkeld. De beleidskaart archeologie met toelichting is op 16 december 2019 vastgesteld door de gemeenteraad.² Op de beleidskaart archeologie is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone. Voor de beleidskaart zijn onder andere bodemkaarten gebruikt om de archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie nader te specificeren. Volgens de beleidskaart ligt het plangebied grotendeels binnen een zone met een vrijstellingsgrens van 2.500 m² (geel op afb. 2). Voor deze zone geldt een middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Een klein deel valt binnen een zone met een vrijstellingsgrens van 1.000 m² (lichtoranje op afb. 2). Hier geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Het noordoostelijke deel van het plangebied ligt in een zone met een hoge archeologische waarde voor de Nieuwe Tijd. Hier is een vrijstellingsgrens van 100 m² aan verbonden (oranje op afb. 2).

¹ NL.IMRO.0498.BPDnNoordHerz2014-VG01.

² Soonius, de Groot & Bartels 2019.



Abbeelding 2. Ligging plangebied op de beleidskaart archeologie van de gemeente Drechterland.

3. Cultuurhistorische achtergrond

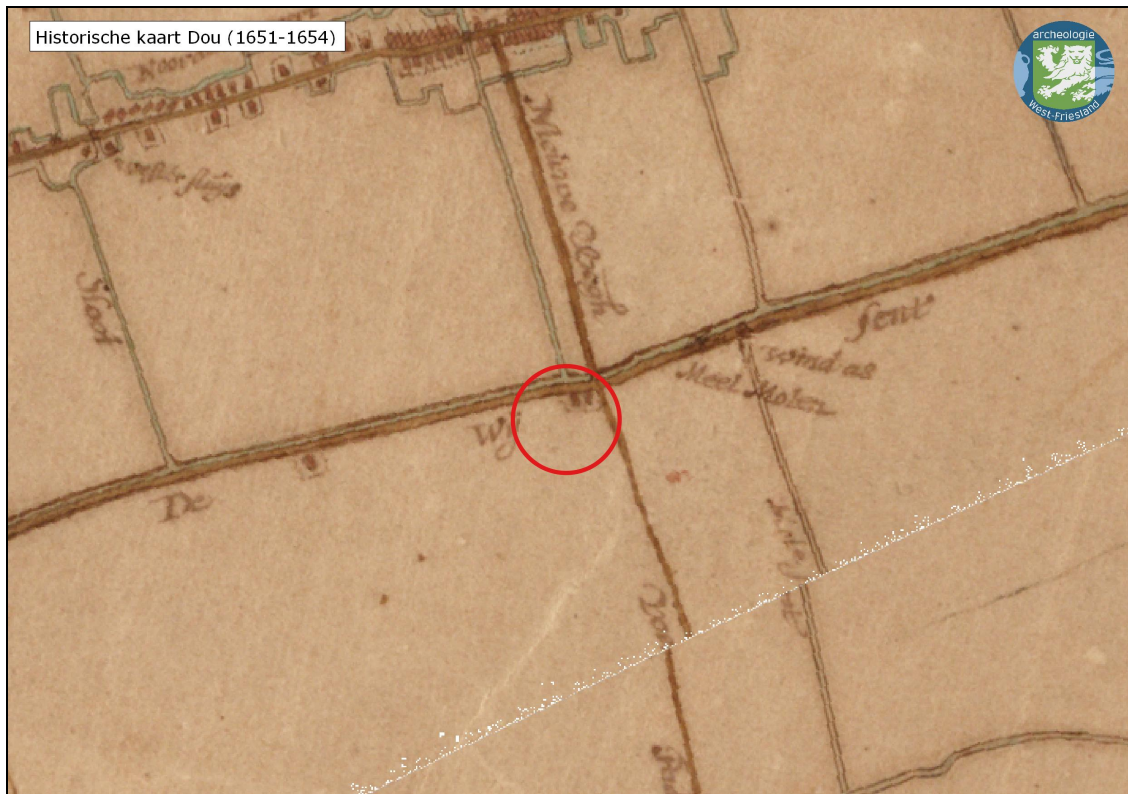
Cultuurhistorische ontwikkeling

De Westerwijzend is een binnenwaterkerende dijk van historisch-geografische waarde (CHW-code WFR238G). De dijk loopt dwars op de verkaveling en is waarschijnlijk in de loop van de 12de eeuw aangelegd. Vanwege de hogere ligging werden dergelijke kaden vaak als weg gebruikt en ook nu nog is deze dijk als weg herkenbaar. Ook fungeerden deze dijken vaak als bewoningsas, zoals bij Westerwijzend. De Wijzend of de Tocht, gelegen ten noorden van de dijk is eveneens van historisch-geografische waarde (CHW-code WFR224G).

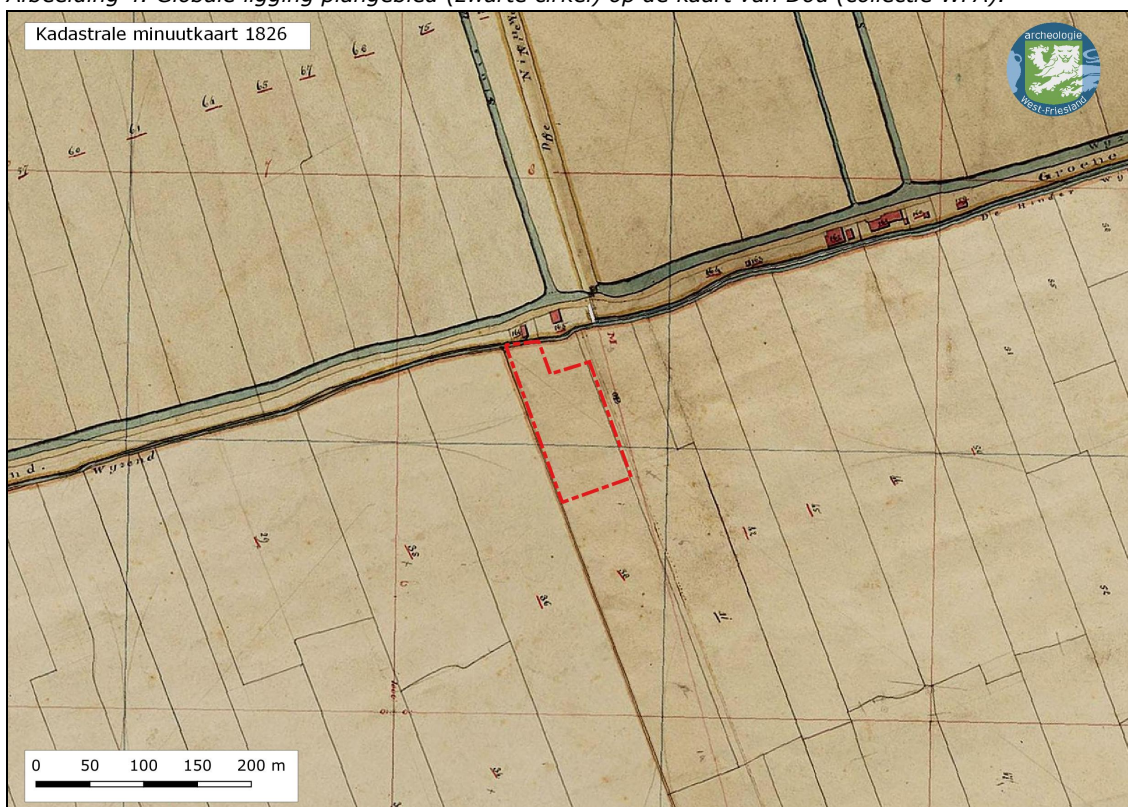
Historisch kaartmateriaal

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de kaart van Johannes Dou uit ca. 1651-1654 is bebouwing zichtbaar ter hoogte van het plangebied. De bewoning ligt echter op de Dou-kaart direct tegen het kruispunt terwijl het huidig plangebied naar achter ligt. Op de gedetailleerdere kadastrale minuut uit 1826 is te zien dat de historische bewoning zich ten noorden van het plangebied bevindt. Het is goed mogelijk dat op de kaart van Dou eigenlijk eenzelfde situatie zichtbaar is.

Op basis van de historische ontwikkeling en het geraadpleegde kaartmateriaal kan de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd naar beneden worden bijgesteld.



Afbeelding 4. Globale ligging plangebied (zwarte cirkel) op de kaart van Dou (collectie WFA).



Afbeelding 5. Ligging plangebied (rode stippellijn) op de kadastrale minuut. De binnenwaterkerende dijk is duidelijk zichtbaar met aan beide zijden een sloot.

4. Archeologische en geologische bronnen

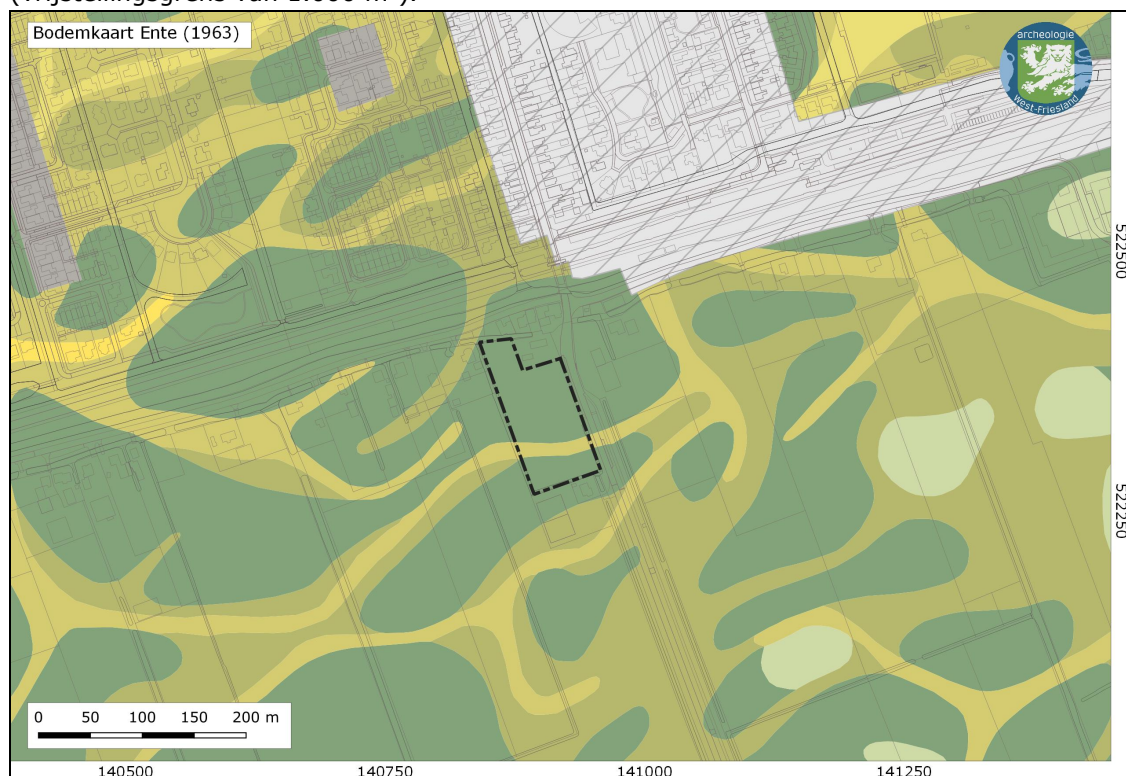
In Archis staan in de directe omgeving (binnen straal van 500 meter) geen archeologische onderzoeken geregistreerd. Ten noordwesten van het plangebied hebben opgravingen plaatsgevonden in het kader van de realisatie van de nieuwbouwwijk Reigersborg en in het kader van de aanleg van de Westfriisiaweg hebben verschillende opgravingen plaatsgevonden aan weerszijden van de Houterweg.³ Op beide locaties zijn sporen uit de Midden en Late Bronstijd aangetroffen.

Tot slot is er bij de sloop van het woonhuis aan de Westerwijzend 5 aardewerk en metaal uit de Nieuwe tijd gevonden.⁴

Bodemkaart

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Uit de bodemkaart van Ente blijkt dat het plangebied grotendeels op kleigronden ligt (afb. 6, donkergroen). In het zuidelijke deel komt een zavelgrond voor. Aanvankelijk ging men er vanuit dat in de Bronstijd enkel op de (flanken van) de getijdengeulen werd gewoond. Door differentiële inklinking kwamen de getijdengeulen als hogere delen in het landschap te liggen. Op basis van archeologisch onderzoek in 2011 is echter aangetoond dat in de Bronstijd ook op de kwelders (kleigronden) werd gewoond.⁵ Eventueel aanwezige sporen uit de Bronstijd bevinden zich direct onder de bouwvoor.

De bodemkaart van Ente is gebruikt voor de beleidskaart (afb. 3). Voor de kleigronden geldt een middelhoge verwachting (vertaald naar een vrijstellingsgrens van 2.500 m²) en voor de zavelgronden en zavel- op kleigronden een hoge archeologische verwachting voor de Bronstijd (vrijstellingsgrens van 1.000 m²).



Afbeelding 6. Ligging plangebied op de vereenvoudigde kaart van Ente (1963).

³ Zie bronnen onderaan dit document.

⁴ AWF-melding 1592; Archis-waarnemingsnummer 3284918100.

⁵ Roessingh & Lohof 2011.

Ruilverkaveling

Op de kaart met geplande ingrepen van ruilverkaveling Het Grootslag is te zien dat in de planning stond om de bodem in het zuiden van het plangebied tot 50 cm om te zetten (afb. 7). De exacte mate van verstoring kan echter niet worden bepaald niet aan de hand van dit kaartmateriaal. De bodemverstoringskaarten verbeelden de geplande ingrepen in de bodem. Wat er werkelijk aan ingrepen is uitgevoerd, is niet bekend. De huispercelen en de in de jaren '70 aangelegde boomgaarden zijn niet meegenomen tijdens de ruilverkaveling.

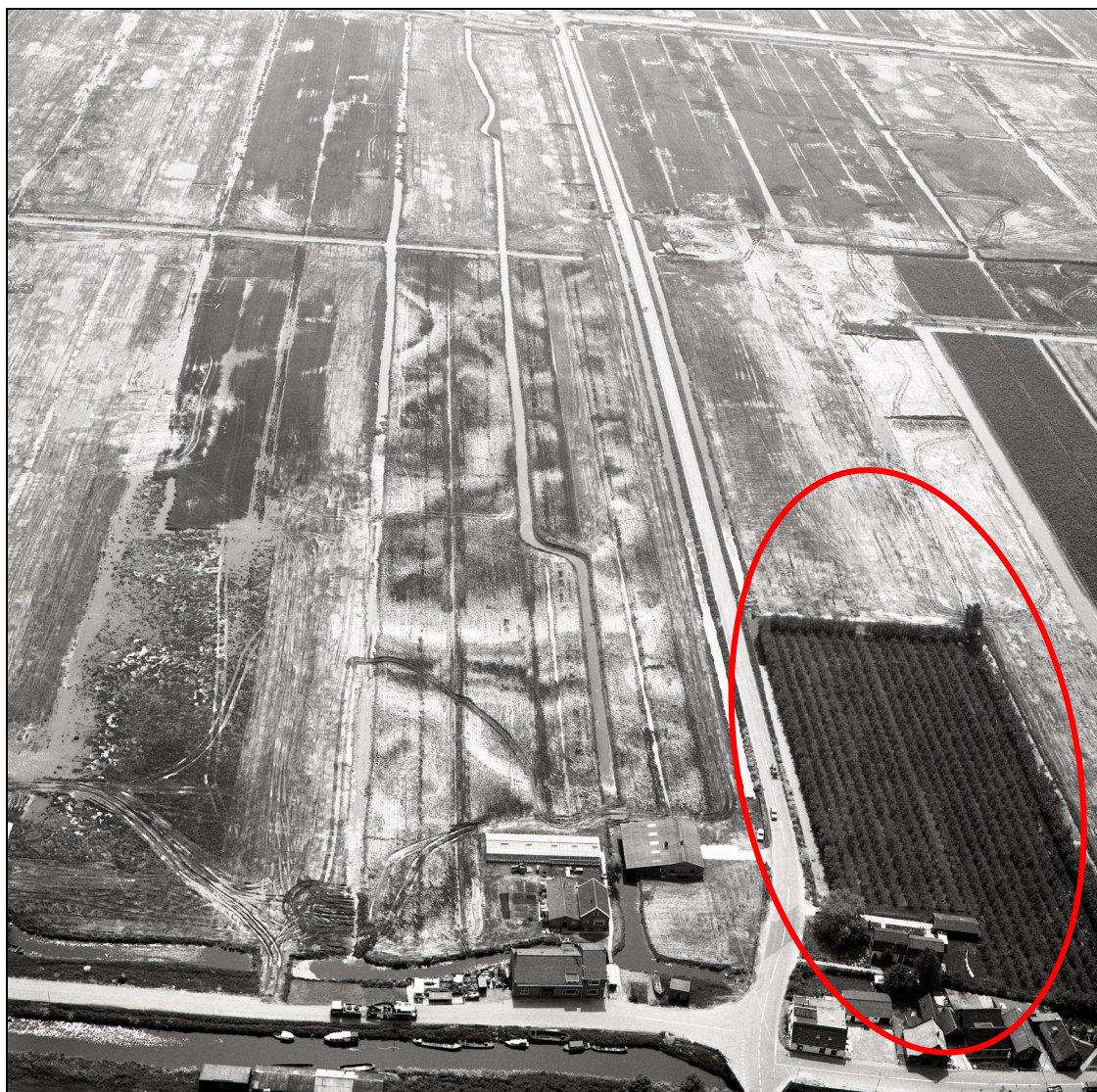


Afbeelding 7. Ligging plangebied op de geplande bodemingrepenkaart (bron. Grontmij 1978). De boomgaard in het plangebied viel buiten het bestek.

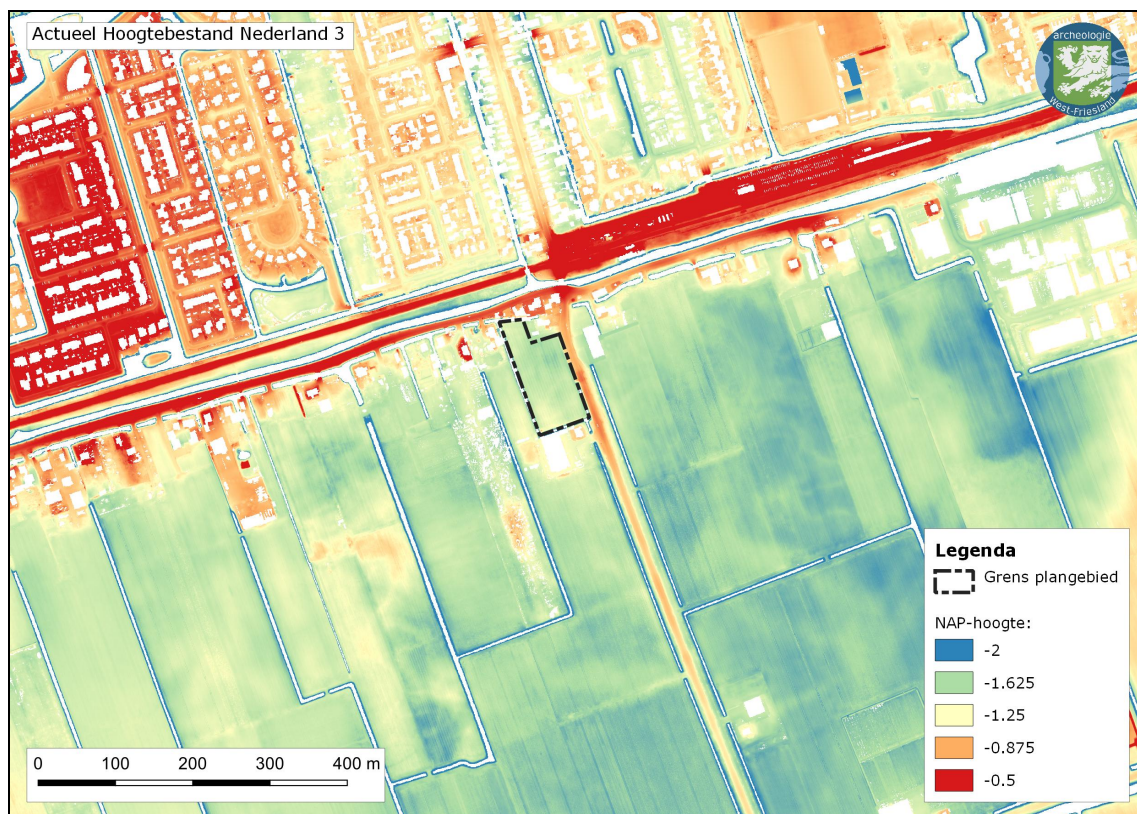
Luchtfotografie

In de periode van de uitvoering van de ruilverkaveling van de polder Het Grootslag zijn door W.H. Metz veel luchtfoto's gemaakt, waarbij uitgestrekte nederzettingsterreinen uit de Bronstijd werden ontdekt.⁶ De situatie op de foto lijkt overeen te komen met de geplande ingrepen. De huidige boomgaard is op de afbeelding zichtbaar, hier lijken geen verkavelingswerkzaamheden te zijn uitgevoerd (afb. 8). Op het algemeen hoogtebestand van Nederland 3 (AHN3, afb. 9) lijken ter hoogte van het plangebied eveneens geen duidelijke verkavelingssporen zichtbaar.

⁶ Metz 1993.



Afbeelding 8. Luchtfoto ten tijde van de ruilverkaveling in 1979. Het noorden is onderaan. In de rode ovaal ligt het huidige plangebied. (Bron: W.H. Metz: LUFO 79-001005).



Afbeelding 9. Ligging plangebied op het AHN3 (bron: ahn.nl).

5. Conclusie

Het staat in de planning om op het perceel tussen de Houterweg 2 en 4 in Hoogkarspel het woningbouwplan 't Houterhof te realiseren. Binnen het woningbouwplan wordt beoogd om 11 woningen voor 55-plussers te realiseren. Daarnaast komt er een beheerderswoning en een gebouw dat als gezamenlijke ruimte voor de bewoners in gebruik genomen dient te worden. Het perceel is ca. 9.000 m².

Gespecificeerde archeologische verwachting

Binnen het plangebied geldt op basis van de bodemkaart en archeologisch onderzoek dat is uitgevoerd in de omgeving een middelhoge tot hoge verwachting voor de Bronstijd. Op basis van de middelhoge verwachting geldt een vrijstellingsgrens van 2.500 m² en voor het deel met de hoge verwachting een vrijstellingsgrens van 1.000 m². In het noorden van het plangebied ligt een gedeelte waar een hoge archeologische waarde voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd geldt. Hier is een vrijstellingsgrens van 100 m² aan verbonden. Op basis van historisch kaartmateriaal kan de hoge archeologische waarde voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd binnen het plangebied naar beneden worden bijgesteld. Op basis van de gebruikte bodemkaart en het feit dat er binnen het plangebied geen ingrijpende verkavelingswerkzaamheden uitgevoerd zijn kunnen de middelhoge en hoge archeologische verwachting voor de Bronstijd binnen het plangebied gehandhaafd blijven.

6. Advies

Vanuit het gemeentelijk beleid wordt geadviseerd om archeologie-vriendelijk te bouwen, dat wil zeggen de bodem niet te verstoren. Een archeologie-vriendelijk bouwplan kan worden getoetst door Archeologie West-Friesland en dient te worden goedgekeurd door de gemeente.

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de huidige situatie van de bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt in deze situatie onder andere verstaan:

- afgraven van de bovengrond ten behoeve van het bouwrijp maken van de gronden;
- het aanbrengen van een dicht gesteld palenplan;
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond;
- het graven van sloten en andere ingravingen.

Ligt het in de planning om één of meerdere van bovenstaande bodemverstorende werkzaamheden tijdens het project uit te voeren, dan wordt het bouwproject als niet archeologie-vriendelijk geclassificeerd en dient mogelijk nader archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.

Indien de archeologische vrijstellingsgrenzen door de geplande ingreep worden overschreden is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. Zo kan snel een uitspraak worden gedaan over de archeologische waarde van het gehele plangebied. De dekkingsgraad van de proefsleuven kan in dit deel van West-Friesland naar beneden worden bijgesteld vanwege de grote kennis van het bodemarchief (4-6 % in plaats van de landelijk gebruikelijke 10%).

Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

In bovenstaande quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren.

De kosten van het onderzoek zijn, conform de Erfgoedwet (hoofdstuk 9 § 1), voor rekening van de initiatiefnemer.

Archeologie West-Friesland verzoekt om spoedig overleg te plegen met de projectontwikkelaar om afspraken over het vervolgtraject te maken (06-25272867/c.soonius@hoorn.nl).

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Ente, P.J., 1963. Een bodemkartering van het tuinbouwcentrum 'De Streek'. *De bodemkartering van Nederland*, deel XXI. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Grontmij, 1978. RVK 'Het Grootslag' Blok 79 Blad II. Ingrepenskaart. Tekeningnummer NH5 60278-51 (1:2.000).

Lohof, E., 2001. Drechterland, plangebied Reigersborg AAO. *ADC-rapport 89*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Metz, W.H., 1993. *Luchtfoto-archeologie in oostelijk West-Friesland: mogelijkheden en resultaten van archeologische remote sensing in een verdwijnend prehistorisch cultuurlandschap*. Proefschrift.

Noord-Hollands Archief

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen – Kadijken. *ADC-Rapport 2200/ADC Monografie 11*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roessingh, W. & A.J. Tol, 2019. Archeologie langs de Westfriisiaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en nieuwe tijd in het tracé van de Westfriisiaweg. *ADC-rapport 5000/ Archol Rapport 461*. ADC ArcheoProjecten/Archol, Amersfoort/Leiden.

Roessingh, W. & W. Jezeer, in voorbereiding. Archeologisch onderzoek Hoogkarspel Reigersborg Zuid V (gem. Drechterland).

Soonius, C.M., A.S. de Groot & M.H. Bartels, 2019. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Drechterland. *West-Friese Archeologische Notities* 44. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Vaars, J.P.L., 2007. Inventariserend veldonderzoek (proefsleuven) plangebied Reigersborg V, Hoogkarspel, gemeente Drechterland, *Hollandia reeks* nr. 177. Hollandia archeologen, Zaandijk

Westfries Archief